

ОСОБЛИВОСТІ КОДИФІКАЦІЇ ФОНЕТИЧНИХ ВАРІАНТІВ СЛІВ У БРИТАНСЬКІЙ ТА АМЕРИКАНСЬКІЙ ВИМОВНИХ НОРМАХ

У статті здійснена спроба встановлення специфіки відбиття фонетичних варіантів слів англійської вимови в авторитетних вимовних лексикографічних джерелах. Визначається співвідношення вимовної норми та варіантів. Ключові поняття: кодифікація, вимовна норма, мовне варіювання, фонетичні варіанти.

Специфічною особливістю вимовної норми будь-якої літературної мови є її співвіднесеність із поняттям кодифікації, тобто закріплення, фіксації у вимовних словниках, довідниках та інших лінгвістичних виданнях об'єктивно існуючої мовної норми у вигляді правил або мовних форм, які вважаються зразковими, статистично релевантними і / або соціально престижними [1].

Проблема співвідношення кодифікації та норми не була предметом детального аналізу в попередніх публікаціях [2;3], пов'язаних зі специфікою освоєння запозичень в основних вимовних варіантах англійської мови. Тому в межах цього дослідження необхідно детально простежити процес відбиття та закріплення фонетичних варіантів американської та британської вимовних норм у словниках вимови [4;5;6].

Одне із загальноприйнятих визначень норми описує її як сукупність найбільш стійких, традиційних реалізацій елементів мовної структури, відібраних та закріплених у процесі соціальної комунікації, а також тих закономірностей, які визначають вживання цих мовних засобів [1:166]. У лінгвістичній літературі поняття норми співвідноситься із визначеннями – об'єктивна, регулярна, престижна у соціальному сенсі; поняття кодифікації – суб'єктивна, правильна у мовному сенсі. Норма підлягає постійному розвитку, а кодифікація лише змінюється під впливом безперервного внутрішнього, соціально та комунікативно зумовленого розвитку літературної норми [1:166].

Упродовж тривалого часу не зникають дискусії, пов'язані з визначенням статусу словника як головного джерела інформації. Різносторонні погляди лінгвістів, зосереджені на проблемі функціонування вимовних словників, традиційно мають два напрямки: 1) *нормативність*, що передбачає зареєстрований вимовний стандарт; 2) *дескриптивізм*, який визначає основною функцією словника відбиття та закріплення всіх існуючих варіантів вимови [6:250].

Аналіз вимовних словників [4;5;6] свідчить про узгодження з поглядами дескриптивного підходу. Розглянемо основні функції та характеристики найбільш авторитетних словників вимови:

1. Згідно з поясненням словників щодо подачі вимовних варіантів, американський варіант вимови слова вказується після спеціального значка || [5;6] в тому разі, коли американська вимова відрізняється від британської, наприклад: *langoustine* (фр.) %λΘN γυ ∇στι:v || %λα:N-. Якщо ж звукова форма не має відмінностей в американській та британській вимовах, то для обох цих вимовних типів подано один варіант, наприклад: *gigue* (фр.) Zi:γ [5;6].

2. Іноді, коли американський варіант має відмінність у вимові лише окремої частини слова, саме вона відбита в словнику, наприклад: *gusto* (іт.) ∇γςστ ≡Y || - oY [5;6].

3. Головні вимовні варіанти, що вважаються моделлю для мовців, які вивчають англійську мову, виділяються маркером. Коли в словнику зареєстровані головна та альтернативна вимови лише для одного вимовного варіанта, це свідчить про однакову вимову в американській та британській вимовних нормах, наприклад: *Heinz* tdmk (нім.) ηανζ ηαΙντσ. Якщо розвиток мовної системи, а також норми як її корелята здійснюється через варіанти, то і зміни в кодифікації відбуваються шляхом кодифікації варіантів [1:167].

4. Варіанти вимови, що вживаються у мовленні широкого кола освічених мовців, не завжди належать до усталеної норми, і тому вони позначені символами §[7] та ♣[6], наприклад: *tulle* (фр.) τφυ:λ > §τφυ:λ.

5. У словнику також відбита вимова фонетичних варіантів слів, яка загально визнана неправильною і позначена символом !, наприклад: *schnitzel* (нім.) ∇Σνιτσ[≡]λ ! ∇σνιτσ-.

6. Слова іншомовного походження, як правило, представлені двома видами вимови. До першого належать головний та альтернативний варіанти вимови запозичень, які вказують на ступінь фонетичного засвоєння (асиміляції) в англійській мові. За даними нашого дослідження, нерідко частково асимільовані слова відбивають фонему, які не властиві англійській мові, наприклад: *Â, ÿ, ã, ç* - *parfum* (фр.) πα:∇φς-∇φςμ || πα:ρ-. Другий вид презентує вимову мови-джерела, наприклад: *Benz* (нім.) benz – Ger [βΕντσ].

7. У лексикографічних джерелах [4;5;6] представлено лише два акцентних типи: а) головний наголос / – ∇ – /; б) другорядний + головний наголоси /% – ∇ –/. Коли ж альтернативний варіант вимови має відмінність лише в акцентній структурі, повна вимова слова не подається, наприклад: *parfait* (фр.) %πα:ρ ∇φεΙ ∇00|| %πα:ρ-.

Представлені характеристики лексикографічних джерел [4;6;7] презентують різнобічну інформацію про масове та регулярне відтворення вимовних варіантів у комунікації; суспільне схвалення та визнання відповідного варіанта нормативним. Саме ці чинники зумовлюють подальші розвідки нашого дослідження в процесі фонологічного нормування (освоєння) іншомовних слів у британській та американській вимовних варіантах англійсь-

кої мови. Заплановано детальний аналіз фонологічного варіювання іншомовної лексики, зареєстрованої у вимовних словниках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Паращук В.Ю. Зміни в кодифікованих вимовних нормах сучасної англійської мови // Наукові записки Кіровоградського держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка. Сер. Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2000. – Вип.26. – С.165-175.
2. Комар Л.В. Особливості фонологічного нормування запозичень у кодифікованих британській та американській вимовних нормах // Наукові записки Кіровоградського держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка. Сер. Філол. науки (мовознавство). – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2002. – Вип.44. – С. 150-154.
3. Комар Л.В. Специфіка фонемо-акцентних структур пізніх французьких запозичень // Тези всеукраїнської наукової філологічної конференції "Проблеми сучасної світової літератури та лінгвістики". – Черкаси: ЧІПІ – 2000. – С. 93-94.
4. English Pronouncing Dictionary / Originally compiled by D. Jones. Extensively revised and edited by P. Roach and J. Hartman.- 15th edn.-Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1997.-559 p.
5. Longman Pronunciation Dictionary / Compiled by J.C. Wells. – Harlow: Longman, 1990. – 802 p.
6. Longman Pronunciation Dictionary / Compiled by J.C. Wells.-2d impression. – Harlow: Longman, 2000. – 870 p.
7. Hartman J.Dictionary Pronunciation:Mine or Theirs or Yours?//American Speech75.3 (2000)250-252 //wysiwyg://13/http://muse.jhu.edu/journals/Americanspeech/v075/75.3hartman

Матеріал надійшов до редакції 1.04.2004 р.

Комар Л.В. Особенности кодификации фонетических вариантов слов в британской и американской произносительных нормах.

В статье совершена попытка установить специфику отображения фонетических вариантов слов английского произношения в авторитетных лексикографических источниках. Определяется соотношение произносительной нормы и вариантов. Ключевые понятия: кодификация, произносительная норма, языковое варьирование, фонетические варианты.

Komar L.V. Peculiarities of Codifying Phonetical Variants of Words in British and American Pronunciation Norms.

In the article the author makes an attempt to establish peculiarities of reflecting phonetical word variants of the English pronunciation references. The correlation of the pronunciation norm and variants is established. Key notions: codification, pronunciation norm, language variation, phonetical variants.